

D L

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, kendisine özgü yasaları olan ve ancak bu yasalar çerçevesinde gelişen, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış seslerden örülmüş bir anlaşma sistemidir.

Dilin Özellikleri

- * Dil, gelişmiş bir iletişim aracıdır.
- * Dil, seslerden oluşmuş bir anlaşma sistemidir.
- * Dil, kuralları olan bir varlıktır.
- * Dil, doğal bir varlıktır.
- * Dil, canlı bir varlıktır.
- * Dil, sosyal bir varlıktır.
- * Dil, milletin ortak malıdır.

KÜLTÜR

Bir toplumun tarihsel süreç içinde ürettiği ve kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi özelliklerin bütününe kültür denir. Kültür, bir toplumun kimliğini oluşturur, onu diğer toplumlardan farklı kılar. Kültür, toplumun yaşayış ve düzeni tarzıdır.

Kültürün özellikleri

- * Kültür, millidir.
- * Kültür, süreklidir.
- * Kültür, ortaktır.
- * Kültür, özgündür.
- * Kültür, doğal ve canlı bir varlıktır.
- * Kültür, uyumlu bir varlıktır.
- * Kültürün özünü tanımlar.

YERYÜZÜNDEKİ DİLLER VE TÜRKÇENİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YER

Yeryüzündeki diller bazı yakınlık ve benzerliklerine göre yapı ve köken olmak üzere iki bakımdan incelenir.

A.Yapısına Göre Diller

1. Tek heceli Diller: Bu dillerdeki sözcüklerde çekim eki yoktur. Sözcükler ek almadan, büküme (çekime), deyimleşme uğramadan kalmaktadır. Sözcükte vurgu hakimdir. Cümle içerisinde sözcükler, buldukları yere ve başka sözcüklerle yan yana gelme durumuna göre anlam kazanır, bir sözcük yerine göre 10-15 anlam kazanabilir. Yeryüzünde Çince ile Vietnam dili ve bazı Himalaya ve Afrika dilleri ve Avrupa'da Bask dili bu gruba girer.

2. Eklemeli (Bitişken) Diller: Bu dillerde bir veya daha çok heceli köklere yapım ve çekim ekleri eklenir. Getirilen ekler kökle kaynaşmışlardır. Köke getirilen yapım ekleri ile yeni sözcükler, yeni kavramlar türetilir. Yeni ekler ulandığında kökte bir deyimleşme olmaz. Türkçeye yabancı dillerden giren bazı sözcük köklerine de ekler getirilerek yeni sözcükler türetilir. Bu dille en güzel örnek Türkçedir. Ayrıca Altay dilleri, (Moğolca, Mançu- Tunguz) küçük ayrımlarla Japonca; Ural dilleri (Fince, Macarca, Samoyetçe) ile bazı Asya ve Afrika dilleri...

3. Çekimli (Bükümlü) Diller: Büküm, sözcü ün çekimi sırasında kökün özellikle kökteki ünlünün de i mesidir. De i ikli e u rayan sözcü ün kök durumudur. Çekim sırasında görülen de i ikliklerle yeni sözcükler ve kavramlar ortaya çıkar.

B. Kökenine Göre Diller

Köken bakımından birbirine benzer diller, aynı kaynaktan çıkmı akraba dillerdir, dil aileleridir.

Yeryüzündeki ba lıca dil aileleri unlardır:

1. Hint - Avrupa Dilleri Ailesi

a. Asya Kolu: Hintçe, Farsça, Ermenice

b. Avrupa kolu:

1. Germen Dilleri: Almanca, ngilizce, Felemekçe (Hollanda'da ve Belçika'nın bir kısmında kullanılan dil).

2. Romen Dilleri: Latince, Fransızca, spanyolca, Portekizce, talyanca

3. slav Dilleri: Rusça, Sırpça, Lehçe (Lehistan bölgesinde kullanılan dil).

2. Afro- Asyatik Diller (Hami-Sami Dilleri Ailesi): Akatça, Arapça, branice

3. Nijer- Kongo (Bantu) Dilleri Ailesi: Orta ve Güney Afrika'da ya ayan Bantuların dilleri bu gruba girer.

4. Çin Dilleri Ailesi: Çince ve Tibetçe bu ailedendir.

5. Ural Dilleri Ailesi:

a. Fin-Ugor Dilleri b.Samoyed Dilleri

6.Kafkas Dilleri Ailesi

7. Altay Dilleri Ailesi

Türkçe, Mo olca, Mançuca, Tunguzca, Korece, Japonca.

Türkçe dünya dilleri arasında yapı bakımından sondan eklemeli dil grubuna girer. Köken bakımından ise Altay dil ailesine ba lıdır.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

☐Nokta (.)

1.Anlamca tamamlanmış cümlelerin sonuna konur.

- TDK,1932 yılında kurulmuştur.
- Saatler geçtikçe yollara daha mahzun bir ıssızlık çöküyordu.

2.Cümle değerinde olan anlatımların sonuna konur.

- - Soru soran sen miydin?
- Evet.

3.Kimi kısaltmalardan sonra kullanılır.

- Prof.,Alb.,Dr.,Sok.,Alm.,Far.,İng.,vb.,sf.,s...gib.

4.Sıra gösteren sayılardan sonra," – (i)nci" eki yerine kullanılır.

- 3.,15.,IV, kat,XV.yüzyıl,II.Mehmet,2. Cadde,20,Sokak.

5.Belli bir günü gösteren tarihlerde gün,ay,yıl arasına konur.

- 26.06.1982 29.04.1981 26.X.2004

6.Belli bir saatle dakikalar arasına konur.

- 17.30 18.45 08.00

7.Rakamlarda binler basamakları arasına konur.

- 16.551.000 22.465.660

8.Bir yazının alt bölümlerini gösteren rakamlar ya da harflerden sonra kullanılır.

- I. 1. a. A.
- II. 2. b. B.

9.Rakamlar arasında çarpı işareti yerine kullanılır.

- 4.5=20 10.2=20

Virgöl (,)

1.Cümle içinde eş görevli sözcükler,söz öbekleri arasında kullanılır.

▪Sessiz dereler,solgun ağaçlar,sarı güller

Dillenmiş ağızlarda tutuk dilli gönüller.

▪Bütün her şeyini,taşını toprağını toplamış kaçmış.

2.Sıralı cümleleri ayırmakta kullanılır.

▪Umduk,bekledik,düşündük.

▪Deniz hırçındı,sinirliydi,coşkundu.

3.Yükleminden uzak düşmüş özneleri ayırmak için kullanılır.

▪Korkaklar,kendilerini güvende hissedince tehdide başlar.

4.Cümlede anlam gereği özellikle belirtilmek istenen özne,tümleç gibi ögelerden sonra kullanılır.

▪Yarın,konuklarımız burada olacak. (zarf tümleci)

▪Evin önünde,bazı insanlar uzun süre bekledi. (dolaylı tümleç)

▪Koşmak, daha çok koşmak,durmadan koşmak istiyordu. (özne)

5.Cümlede,açıklayıcı söz öbeklerinin başında ve sonunda kullanılır.

▪İlk öğretmenim,Ayla Hanım,çok iyi biriydi.

▪Mezara,ebedi dinlenme yerine,bırakmıştık.

6.Yazıda,mektuplarda seslenme sözcüklerinden sonra kullanılır.

▪Sayın Başkan,Sevgili Kardeşim,Efendiler,Değerli Dostum...

7.Yazıda,başkasının bittiği yere eğer bu söz tırnak içine alınmamışsa kullanılır.

▪Bugün yemeğe gelmeyeceğim, dedi.

▪Kimseyi incitmemelisin,diye uyardı.

▪Bugünlük bu kadar her gün mermi,diye düşündü.

8.Kendinden sonra gelen cümleyi anlamca yansıtan,pekiştiren,özetleyen “peki,evet,hayır...vb” sözcükleri ayırmada kullanılır.

▪Yoo,güvercinlerime,dokunmayınız,dedi.

▪Evet,dokuz yıldır burada oturuyoruz.

▪Hayır,bunu alamam.

9.Ünlem imini sonuna alan cümlelerde,ünlemden sonra kullanılır.

▪Ayy,ayağıma basıyorsun!

▪Üff,çek git başımdan!

10.Sayıların ondalık kısımlarını belirtmede kullanılır.

▪2,3 ; 21,2 ; 1,5 ; 13,4...

11.Adlaşmış sıfatlar cümlede bir addan önceye rastlarsa bir sıfat takımı gibi olur.Böyle olmadığını belirtmede kullanılır.

▪Hizmetçi,kadına oturacağı yeri gösterdi.

▪Şımarık,adama yer verseydin bari.

12.İsimden önce gelen kişi ve işaret zamirlerini ayırmada kullanılır.

▪Bu,dershanenin en başarılı öğrencisidir.

▪O,bilgisayarı bozmuş.

☒Noktalı Virgül (;)

1.Ögeleri arasına virgül konmuş olan sıralı cümleler,noktalı virgülle ayrılır.

▪Öfke,delice koşan ata benzer;kendini yorar.

2.Anlamca birbirine bağlı ve birbirini tamamlayan cümleler arasına konur.

▪Sabahtan beri bekliyorum;ne gelen var ne giden.

▪İş işten geçti;artık gelse de olur,gelmese de.

3. Bir cümlede virgülle ayrılmış örnek kümeleri ayırmada ya da değişiklik gösteren örnekler arasında kullanılır.

▪ Erkek çocuklara Doğan, Tuğrul, aslan; kız çocuklara İnci, Çiçek, Gönül adları verilir.

▪ Portakal, mandalina, greyfurt, C vitamini; elma, muz A vitamini verir.

not → Noktalı virgülden sonra gelen cümle büyük harfle başlamaz.

not → İki noktadan sonra gelen bölüm, cümle değerindeyse büyük harfle, değilse küçük harle başlatılır.

İki Nokta (:)

1. Arkasından açıklama yapılacak ya da örnek verilecek cümlenin sonuna konur.

▪ Beş Hececileri şöyle sıralayabiliriz:...

▪ Kendimi takdim edeyim: Meclis katiplerindenim.

2. Aktarma sözlerde, tırnak iminden önce konur.

▪ Atatürk: "Yurtta sulh, cihanda sulh." der.

▪ Babam: "Siz bizim çektiklerimizi çekmeyin." dedi.

3. Yazı içinde bir kişinin konuşmasını göstermek için kullanılan konuşma çizgisinden önce konur.

▪ - Buğdayla arpadan başka ne biter:

Ziraatçı sayar:

- Yulaf, pancar, tütün...

4. Matematiksel bölme işleminde bölünenle bölen arasına konur.

▪ $56:8=7$ $60:10=6$

Üç Nokta (...)

1. Olaylar, nitelikler, adlar sayıldıktan sonra, benzerleri anlamında, cümle sonuna konur.

▪ Hemen hemen her yeri gezdik: çarşılar, camiler, mağaralar...

▪ Masada her şey vardı: çorba, dolma, baklava...

2. Bir nedenle bitirilmemiş cümlelerin sonuna konur.

▪Eski mahallem,çocukluğum,geçmişim...

▪Ne var ki,çirkinliği hemencecik görülüveriyordu da,bu yanı...

3.Yazı içinde açıklanmak istenmeyen adlar.sözcükler yerine konur.

▪B...,7 Nisan

▪Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.

▪Taksici adam K...'de bırakmış.

*Açıklanmak istenmeyen sözcüklerin baş harfi yazıldıktan sonra da üç nokta konulabilir.

4.Alıntıların baş tarafından çıkarılmış sözlerin yerine konur.

☒Sıra Noktalar (.....)

1.Bir alıntının,atlamış bölümleri bulunduğunu belirtmek için kullanılır.

▪.....Uğraş,didin,düşün,ara,bul,koş,atıl,bağır

Durmak zamanı geçti çalışmak zamandır.

2.Sıra noktalar () ayraç içine alınarak da kullanılabilir.

▪Spor çok önemlidir; (.....) hatta biraz da uygarlık sorudur.

☒Soru İmi (?)

1.Soru bildiren ya da soru kavramı içeren sözcükten ya da cümleden sonra konur.

▪Ne zaman tükenecek bu yollar,acaba?

▪Ödünç aldığın kitabı okudun mu?

▪Dedem pazardan ne almış

2.Kesin olduğuna inanılmayan sözler,bilgiler yanına,ayraç içine alınarak soru imi konur.

▪Yunus Emre (1240? – 1320)

▪Ankara'dan Konya'ya 1,5 (?) saatte gelmiş.

▪1496 (?) yılında doğan Fuzuli...

3.Anlamları birbirini tamamlayan soru cümleleri virgülle ayrılır;soru imi en sona konur.

▪Çok yakından mı bu sesler,çok uzaklardan mı?

▪Üsküdar'dan mı,Hisardan mı,Kavaklardan mı?

☒**Ünlem İmi (!)**

1.Ünlemlerden,ünlem anlamı veren cümlelerden,seslenmelerden sonra konur.

▪Ne mutlu Türküm diyene!

▪Aşk olsun!

▪Hava ne kadar sıcak!

Hey!Beklesene!

2.Şaşma,küçümseme,alay,güvensizlik,anlamı bildirmek için,ilgili sözcük ya da cümleler yanına ayraç içine alınarak konur.

▪İsteseymiş bir günde bitirmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş.

▪Adam,akıllı (!) olduğunu söylüyor.

☒**Kısa Çizgi (-)**

1.Satır sonuna sığmayan sözcükler hecelerinden bölününce konur.

▪.....Karaca-

oğlan.

▪Karaosman-

oğlu.

2.Bir olayın,durumun başlangıcını ve sonunu gösteren tarihler,sözcükler arasına konur.

▪1914 -1918 I.Dünya Savaşı

▪2006-2007 eğitim öğretim yılı

▪Konya-Ankara arası üç saat.

3.İki adın,etkenin ortaklığını göstermek için kullanılır,bunların arasına konur.

▪Türkçe,Ural-Altay dil ailesindedir.

▪Türkçe-İngilizce,İngilizce-Türkçe

4.Karşıtlıklar arasına konur.

▪Gel-git olayı,büyük denizlerde etkisizdir.

▪Osmanlı-rus ilişkileri,o dönem düzelmmişti.

5.Dilbilgisi incelemelerinde köklerin ve gövdelerin sonuna,eklerin başına konur.

▪-i,-e,-de,-den hal ekleridir.

▪yaz-,okur -,gül- fiil köküdür.

▪başla-,boşa-,süsle- gövde durumundadır.

6.Cümle içinde ayrıntı sayılabilecek arasözler,açıklamalar iki kısa çizgi arasına alınır.

▪Örnek olsun diye-örnek istemez ya-söylüyorum.

▪Konya'daki Çatalhöyük eski bir yerleşim merkezi,ziyarete açılmış.

7.Dilbilgisi yazılarında sözcüklerin ayrı ayrı gösterilmesi istenen heceleri ya da harfleri arasına konur.

▪a-raş-tır-ma,ya-zar-lık,bi-le-zik,ku-yum-cu-luk...

☐Uzun Çizgi ()

1.Yazı içinde konuşan kişilerden her birinin sözleri başına konur.

☐ Eskşehri gezdin mi?

☐ Hay efendim.

2.Düzyazı içine alınan ve yan yana yazılan koşuk dizeleri arasına konur.

☐Tırnak İmi (“ “)

1.Başkasından alınmış bir sözün başına ve sonuna konur.

▪Ulu önderin “Ne mutlu Türküm diyene!”sözü her Türk'ü duygulandırır.

2.Özellikle belirtilmek istenen bir terim,bir sözcük tırnak içine alınır.

•Höyük sözü Anadolu'da "tepe" olarak geçer.

•Yeni bir "barış taarruzu" başladı.

3.Yazı içinde sanat yapıtlarının,kitapların adları tırnak imleri içinde gösterilebilir.

•Yahya Kemal "OK" şiirinde hece ölçüsünü kullanmıştır.

•Mehmet Rauf,"Eylül" de bir yasak aşkı anlatır.

4.Sıralamalarda,çizelgelerde üst satırda yazılan ve altta yinelenen sözcükler yerine tırnak imi konur,bu kullanışta tırnak imi "denden" adını da alır.

•Eylemler üç gruptur:

1.Basit eylemler

2.Bileşik "

3.Türemiş "

☒Tek Tırnak (')

Bir alıntı içinde,başka bir alıntı gösterilmek istenirse ikincinin başına ve sonuna tek tırnak konur .

•"Şinasi'nin 'safî Türkçe' ile yazdığını söylediği şiirlerden sonra vardığı bu konuşulan dil fikri şüphesiz ki ondan gelen en büyük kazancımızdır.

☒Ayraç ()

1.Cümle kuruluşu ile ilgili olmayıp,cümlenin ya da içindeki sözcüğün anlamını açıklayıcı nitelikte bulunan sözler,sözcükler ayraç içine alınır.

•Sanatçı kişileştirme (teşhis) sanatını çok seviyor.

2.Sırayı gösteren rakamlar veya harflerle kullanılır.

•I) 1) A) a)

II) 2) B) b)

3.Bir sözcüğün eş anlamlısını göstermek için kullanılır.

•üslup (biçem) kırmızı (al) ihraç olunarak (çıkarılarak)

4.Yabancı bir sözcüğün okunuşunu göstermek için kullanılır.

▪Shakespeare (Şekspir)

☒ Eğik Çizgi (/)

1.Tarihlerde kullanılır.

▪26/06/1982 29/04/1981

2.Düzyazı içindeki dizeler arasına konur.

▪Şimdi bir rüzgar geçti buradan / Koştum ama yetişemedim / Nerelerde gezmiş tozmuş öğrenemedim.

☒ Kesme İşareti (')

1.Özel isimlere gelen çekim eklemi ayırır.

▪Atatürk'ün Fransa'ya Yasemin'den Türkiye'm...

2.Rakamlardan sonra gelen ekleri ayırır.

▪TBMM,1920'de açıldı.

▪Yeni dizi 20.30'da başlayacak.

3.Kısaltmalara getirilen ekleri ayırır.

▪TBMM'ye ÖSYM'nin mm'den

▪TDK'nin kg'dan BOTAŞ'a

4.Seslerin ölçü dolayısıyla şiirde veya konuşma sırasında düştüğünü gösterir.

▪N'apan hemşehrim.

▪N'olur ağlama gülüm.

▪Karac'oğlan der ki devranım döndü.

SES BİLGİSİ

TÜRKÇENİN SESLERİ

Türkçede 29 ses vardır.Bunlardan 8'i ünlü,21'i ünsüzdür.

Ünlüler → a,e,ı,i,o,ö,u,ü

Ünsüzler → b,c,ç,...,z

Dilin dudakların ve altçenenin durumuna göre ünlülerin özellikleri şu şekilde gösterilebilir:

	Düz		Yuvarlak	
	Geni	Dar	Geni	Dar
Kalın	a	ı	O	u
ince	e	i	Ö	ü

→ Dudakların durumuna göre

→ Altçenenin durumuna göre

→Dilin durumuna göre

ÜNLÜLER

A)Ünlü Uyumları

Bu kural ünlülerin incelik – kalınlık özelliğine dayanır.Türkçe bir sözcüğün içindeki ünlülerin hepsi ya kalın ya da ince ünlüdür.İlk hecedeki ünlü kalınsa diğer hecelerde kalın,ilk hecedeki ünlü inceyse diğer hecelerde incedir.Türkçede eklerde bu kurala uyar.

göz – lük – çü → uyar

kalemler → uymaz

ge – zin – ti → uyar

sinema → uymaz

saç – ma – lık → uyar

kantin → uyr

*Büyük ünlü uyumu Türkçe sözcüklere özgü bir kuraldır.

*Tek heceli sözcükler de büyük ünlü uyumu aranmaz.

*Türkçe oldukları halde büyük ünlü uyumuna uymayan sözcüklerde vardır.Bunlar zamanla ses değişikliğine uğradıklarını için aykırı duruma düşmüşlerdir.

ana – anne

alma – elma

karındaş – kardeş

dahı – dahi

kangı – hangi

- yor, - ken, - ki, - leyin, -()mtrak, - gil, - daş ekleri büyük ünlü uyumuna uymaz.

- yor → geliyor - ()mtrak → yeşilimtrak

- ken → yaparken - gil → turunçgil

- ki → akşamki - daş → melekdaş

- leyin → sabahleyin

*Yabancı sözcüklerde bu kural aranmaz. Televizyon, pansiyon, taksi, final...

*Birleşik sözcüklerde bu kural aranmaz. Hanımeli, gecekondu, bilgisayar...

B) Küçük Ünlü Uyumu

Küçük ünlü uyumu, ünlülerin genişlik – darlık, düzlük – yuvarlaklık özelliğine dayanır.

*Türkçede b, r sözcüğün ilk hecesinde düz ünlü (a, e, ı, i) varsa diğer ünlüler düz ünlüdür. Pınar, avcı, sevgi, dilek...

*Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde yuvarlak ünlü (o, ö, u, ü) varsa sözcük ya düz – geniş (a, e) ya da dar yuvarlak (u, ü) ünlüyle devam eder. Okul, onurlu, oyuncu, öpücük, börek, kulak...

*Birleşik sözcüklerde bu kural aranmaz. Ulupınar, Şereflikoçhisar, çörekotu...

*Türkçede geniş yuvarlak ünlüler (o, ö) sadece ilk hecede bulunur. Sorun, kömür, kolluk, doktor, horoz, baro kolon, kupan...

*- yor ve – ekleri bu kurala aykırıdır. Gülüyor, bütünki...

*Büyük ünlü uyumuna aykırı bir sözcük küçük ünlü uyumu aranmaz. Küçük ünlü uyumuna uyan bütün sözcükler, büyük ünlü uyumuna uyar.

C) Ünlü Daralması

Düz – geniş (a, e) ile biten eylemler “-(ı)yor” ekini aldıklarında (a, e) darlaşarak “ı, i, u, ü,” olur:

salla – yor → sallıyor sıçra – yor → sıçrıyor

oyna – yor → oynuyor bilme – yor → bilmiyor

söyle – yor → söylüyor bakma – yor → bakmıyor

bekle – yor → bekliyor

*de -,ye -,ne sözcükleri “y” kaynaştırmasıyla darlaşırlar.

de - → diye,diyenler,diyerek

ye - → yiyen,yiyerek

ne → niye

*Eylem tabanlarında “y” kaynaştırma harfinin yaptığı darlaşma yazıya geçirilemez.

gelmeyen (D)→ gelmiyen (Y) arayan (D) → arıyan (Y)

D)Ünlü Düşmesi (Hece Düşmesi)

Ünlü düşmesi üç biçimde gerçekleşir.

a)Sözcükler çekimlenirken;

ağız - ı → ağızı oğul - um

gönül - ü → gönlü fikir - in → fikrin

vakıf - ı → vakfı zihin - i →zihni

Hapis,burun,şehir,şekil,zulüm,alın,hatır,özür,ilim,göğüs,okul,hüküm...

b)Sözcükler türetilirken;

ayır - ım → ayırım koku - lamak → koklamak buyur - uk → buyruk

devir - im → devrim yumurta - la → yumurtla yalın - ız

kavuş - ak → kavşak sıyrır - ıl → sıyrıl yanıl - ış

sarı - armak → sararmak kavur - ul → kavrulmak çevir - e → çevre

kıvrır - ılmak → kıvrılmak savur - ul → savrulmak ileri - le → ilerle

c)Sözcükler birleşirken;

ne + nasıl = nasıl Cuma + ertesi = Cumartesi

ne + için = niçin devir + et = devret

sütlü + aş = sütlaç hüküm + et = hükmet

kahve + altı = kahvaltı

sabır + et = sabret

Pazar + ertesi = Pazartesi

d)Söyleyişte kalan kimi birleştirmeler de ünlüler düşebilir.

Ne oldu → N'oldu

Ne eylersin → N'eylersin

Ne ettin → N'etti

Ek fiilin – di, - imiş, - ise çekimleri kendinden önceki sözcükle birleştirildiğinde bunların başındaki – i ünlüsü düşer.

E)Ünlü Türemesi

Bazı Türkçe sözcükler,sonlarına - cik – cık... eki aldığında ünlü türemesi olur.

bir – cik → bir – i – cik

az –cık → az – ı – cık

dar – cık → dar – a – cık

genç – cik → genç – e – cik

Pekiştirilmiş sözcüklerde de ünlü türemesi görülür:

yap – a – yalnız

sap – a – sağlam

güp – e – gündüz

F)Ünlü Değişmesi

Ünlü değişimi yalnızca ben ve sen kişi zamirlerinin yönelme hal ekini almasıyla oluşur.

ben + e → bana

sen + e → sana

☒Kaynaştırma

Türkçede kimi sözcükler ile ekler ile ekler yalın halde birleşemezler.Böylesi durumlarda ekle sözcük arasında birleşmeyi sağlayan bir takım sesler girer.Bu ses olayına kaynaştırma denir.

a)Türkçede iki ünlü yan yana gelemez.Bu durumda araya “y,ş,s,n,” ünsüzlerinden biri girerek ekle sözcüğü birleştirir.Bu ünsüzlere kaynaştırma harfi denir.

masa – y – a anne – s – i pencere – s – i – n - den

altı – ş – ar kapı – n - in el – i – n – den

b)“ile” sözcüğü ile ekfiilin “- idi, - imiş, - ise” çekimleri ünlü ile biten sözcükle birleştiği araya “y” ünsüzü girer,bunlar başındaki “i” düşer.

anne ile → anne – y – le huzurlu imiş → huzurlu – y – muş

pasta idi → pasta – y – dı kötü ise → kötü – y – se

H)Ulama

Sessizle biten bir sözcükten sonra sesliyle başlayan bir sözcük gelirse;birinci sözcüğün son ünsüzünü ikinci sözcüğün ilk hecesiyle okumaya “ulama” denir.

Hür_olmak_istersen_eğer...

Nehrim ol gel ak yine

Kelebek ol gel aç yine

Çiçeğim ol aç yine

Rüzgarım ol gel es yine.

ÜNSÜZLER

	süreksiz	Sürekli
sert	p,ç,t,k,	f,s, ,h
yumu ak	b,c,d,g	,j,l,m,n,r,v,y,z

A)Ünsüz Benzeşmesi (Sertleşmesi)

Sert ünsüzlerle (f,s,t,k,ç,ş,h,p) biten sözcükler,“c,d,g” ünsüzleriyle başlayan ek aldıklarında bunlar sertleşerek “ç,t,k” ve dönüşür.

kes – gin → keskin sınıf – da → sınıfta

bit – gi → bitki 1924’de → 1924’te
kitap – cı → kitapçı YÖK’de → YÖK’te
as – gı → askı okumuş – du → okumuştı

B)Ünsüz Yumuşaması (Değişimi)

“p,ç,t,k” sert ünsüzleriyle biten sözcükler,ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında bu ünsüzler “b,c,d,g” ye döner:

dolap – ı → dolabı toprak – ı → toprağı
ağaç - → ağacı et – en → eden
at – ım → adım denk – i → dengi
renk – im → rengim sözlük – ün → sözlüğün
yoğurt – u → yoğurdu icat – ı → icadı
uç – u → ucu kap – ı → kabı

*Özel adlar yazılış sırasında bu kurala uymaz.

Antep’i,Kızılırmak’ın,Atatürk’e,Tunç’a...

*Bazı yabancı sözcüklerde bu kurala uymaz.

Hürriyet,milliyet...

C)Ünsüz Yumuşamasına Aykırılık

*Tek heceli sözcüklerin çoğunda ünsüz yumuşamasına aykırılık görülür.

ac – ı →acı tok – um → tokum
sap – ı → sapı kat – ı → katı
koç – um → koçum ip – e → ipe
at – ı → atı

*"f" ile biten kimi Türkçe sözcüklerde yumuşama olmayabilir:

karşıt – ı → karşıtı yakıt – a → yakıtı

yapıt – ı → yapıtı anıt – ı → anıtı

D)Ünsüz Düşmesi (Aşınması)

Türeme veya birleşme esnasında sözcükler bir ünsüzünü yitirebilir:

sıcak – cık yüksek – l seyrek – l

alçak – l kalk – dır – ım minik – cik

ufak – l ast – teğmen üst – teğmen

E)Ünsüz Türemesi (İkizleşme)

Bazı tek heceli sözcükler ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında veya ünlü ile başlayan bir sözcükle birleştiklerinde bunların sonlarındaki ünsüzler ikizleşir.

sır → sırrı af + etmek → affetmek

şık → şikkı hal + olmak → hallolmak

hak → hakkı his + etmek → hissetmek

red → reddi red + etmek → reddetmek

zan + etmek → zannetmek

F)"N – B" Çatışması (Gerileyici Ses Benzetmesi)

Türkçede özel adlarla birleşik adlar hariç "b" sesinden önce "n" sesi gelemmez;"n" sesinin yerine "m" sesi gelir.Buna uymamak yazım yanlışdır.

İstanbul,Safranbolu → özel ad

günbatımı,sonbahar,onbaşı → birleşik ad

<u>Yanlış</u>	<u>Doğru</u>	<u>Yanlış</u>	<u>Doğru</u>	<u>Yanlış</u>	<u>Doğru</u>
anbar	ambar	kanbur	kambur	canbaz	cambaz
çenber	çember	menba	memba	tenbel	tembel

G)Göçüşme (Ses Aktarması (Metatez)

Konuşma dilinde bazı sözcüklerde ünsüzlerin yer değiştirdiği görülür.Göçüşme adı verilen bu ses olayının yazıda gösterilmesi yazım yanlışdır.

Yanlış	Doğru	
yanlız	yalnız	
yalnış		yanlış
eşki	ekşi	
memleket	memleket	
kirpi	kirpi	
kirpik	kirpik	
kirbit	kibrit	

YAZIM KURALLARI

I.Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler

1.Cümle büyük harfle başlar.

*Rakamla başlayan cümlelerde,rakamdan sonra gelen kelime,büyük harfle başlamaz.

13. konudan itibaren çalışılacak.

2.Cümle içinde başkasında aktarılan ve tırnak içine alınan cümleler,büyük harfle başlar.

▪Mustafa Kemal “Hayatailimdir.” demişti.

*Tırnak içinde aktarılan söz tam bir cümle değilse veya cümlenin baş tarafı alınmamışsa, cümle büyük harfle başlamaz.

*Ara cümleler de büyük harfle başlamaz.

▪Tuğba,yanımda oturan arkadaş,her gün geç kalır. (arasöz)

3.İki noktadan sonra cümle,büyük harfle başlar.

▪Şoför öfkeyle seslendi:“İlerleyin demedik mi?”

▪Bir ad verdiler Hasan’a:Karaca.

*İki noktadan sonra cümle niteliğinde olmayan örnekler sıralanırsa,bu örnekler, büyük harfle başlamaz.

▪Bazı sözcüklerde –sız eki kalıplaşmıştır:ıssız,öksüz...

4.Mısralar,büyük harfle başlar.

5.Kişi adlarıyla soyadları,büyük harfle başlar.

6.Takma adlar,büyük harfle başlar.

▪Topal Osman,Garip Ahmet.

7.Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri,unvan ve meslek adları büyük harfle başlar.

▪Doktor Erol Beye Gazi Osman Paşa

8.Akrabalık adları isimden önce gelirse ve unvan bildirirse büyük,sonra gelen makam ve unvan adları,büyük harfle başlar.

▪Nene Hatun Fahriye Abla Selma teyzem.

9.Resmi yazılarda saygı bildiren sözlerden sonra gelen makam ve unvan adları,büyük harfle başlar.

▪Sayın Vali,Konya Büyük Şehir Belediyesi'ne

10.Mektuplarda hitapların ilk kelimesi,büyük harfle başlar.

▪Aşkım Sevgilim Anneciğim...

11.Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar.

▪Karakaçan,Sarıkız,Tosun

12.Millet,dil,lehçe,ülke,din,mezhep adları.

▪Hristiyan,Musevi,Ortodoks,Hanefi...

13.Gezen ve yıldız adları.

▪Kutup yıldızı,Mars,Satürn

14.Yer adları (kıt'a,bölge,il,ilçe,köy,semt,cadde,sokak)

▪Konya,Antartika,Selçuklu,Zincirli,Zafer Meydanı,Etiler Sokak...

15.Yer adlarına isimden sonra gelen deniz,göl ve ırmak,dağ adları küçük harfle başlar.

▪Çanakkale Boğazı,Konya Ovası,Muş Ovası,Beyşehir Gölü, Van Gölü,Ağrı Dağı,Rumeli Kavağı,Gülek Geçidi,Tuz Gölü,Sakarya Irmağı,Alp Dağları,Erciyes Dağı,Marmara Denizi,Meriç nehri.

*Ancak,ikinci isim özel isme dahil ise,ikisi birden kastedilen kavramı karşılıyorsa,ikinci isimde büyük harfle başlar.

▪Konya Ovası,Muş Ovası,Ağrı Dağı, Van Gölü,Beyşehir Gölü,Rumeli Kavağı.

16.Saray,anıt,han,köprü,kale vb. yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar.

▪Dolmabahçe Sarayı,Karahisar Kalesi,Beyazıt Kulesi,Horozlu Han.

17.Kurum,kuruluş,kurul adları.

▪Muharip,Gaziler Derneđi,Emek İnřaat,Devlet Malzeme Ofisi.

18.Herhangi bir kurumu kasteden kelime,büyük harfle başlar.

▪Son günlerde Meclis bu tasarıyı görüşemiyor.

▪Yazım kuralları konusunda Kurum yeni bir çalışma başlattı.

19.Kitap,dergi,gazete,tablo,heykel,ödöl,kanun,yönetmelik,genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar.

▪Yazarın "Yaban" adlı eserini okudunuz mu?

▪Trafik Kanunu,Sabah,Akřam,Tercüman,Köylü Kızlar...

*Özel isme dahil olmayan gazete,dergi,tablo vb sözler,büyük harfle başlar.

▪Düşünene adam heykeli,Sabah gazetesi,Türk Dili dergisi.

*Kitap adları ve başlıklarda arada ve sonda bulunan ve,ile,ya,mi,veya,yahut,de sözcükleri,küçük harfle yazılır.Başlıktaki harflerin hepsi büyükse onlar da büyük olur.

▪Leyle ile Mecnun,Diyorlar ki Turfa mı Turfanda mı?

20.Milli ve dini bayramların ve bayram niteliği kazanmış günlerin,toplantı,kongre vb adlarının her kelimesi büyük harfle başlar.

▪Ramazan Bayramı,Anneler Günü,Sevgililer Günü,V.Dil Kurultayı...

21.Tarihi olay,çađ ve dönem adları.

▪İstanbul'un Fethi,Orta Çađ,Kavimler Göçü.

22.Özel adlardan türetilen kelimeler.

▪Türkolog,Mehmetçik,İngilizce,Türkçe.

23.Yer ve millet adlarıyla türetilen birleşik kelimelerde sadece özel adlar büyük harfle başlar.

▪İngiliz anahtarı,Antep fıstığı,Rus salatası,Brüksel lahanası...

24.Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları.

▪26 Haziran 1982 29 Nisan 1981

25. Levhalar ve açıklama yazıları.

▪Vezne,Müdür,İdari Bölüm.

*Levhadaki yazı birkaç kelimedenden oluşuyorsa,sadece ilk kelime büyük harfle başlar.

▪I.kat,II.blok,Otobüs durağı,Müdür yardımcısı.

II.Sayıların Yazılışları

1.Küçük sayılar,yüz ile bin sayıları ve daha çok edebi karakter taşıyan sayılar yazıyla gösterilir.

▪Yüz yıllık geçmiş,bin yıllık tarih,iki sene önce,bir hafta sonra.

2.Saat,para tutarı,ölçü,istatistiki veriler ile büyük sayılarda rakam kullanılır.

▪1.000.000 TL,3700\$,5 kg şeker,16.42'de.

*Saat ve dakikaların metin içinde yazıyla yazılması da mümkündür.

▪Saat beşe yirmi kala 04.40,dördü on geçte 16.10.

3.Birden fazla kelimedenden oluşan sayılar,ayrı yazılır.

▪Otuz üç,bin dokuz yüz elli beş,on beş,iki bin üç yüz seksen altı...

*Parayla ilgili belgelerde,sayılar bitişik yazılır.

▪Birmilyaryüzmilyonliradır.

4.Romen rakamları sadece yüzyıl,hükümdar adları,kitap ve dergi ciltleri vb.yerlerde kullanılır.

▪I.cilt,II.kat,II.Louis,IV.Murat.

5.Beş ve beşten çok rakamlı sayılar,sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır.

▪1,309,815,216

*Gruplar arasına nokta da konulabilir.

▪1.516.694.558

6.Sayılarda kesirler virgül ile ayrılırlar.

▪7,3 şiddetinde deprem oldu dün gece.

7.Sıra sayıları yazıyla veya rakamla gösterilebilir ve iki şekilde yazılır.

- 7.sınıf,7'inci sınıf (yedinci)

8.Üleştirme sayıları rakamla değil,yazıyla yazılır.

- Üçer,beşer,altışar

III.Tarihlerin Yazılışı

Tarihler birkaç biçimde yazılabilir.

- 26 Haziran 1982 29.04.1981 26.X.2004 28 Kasım 2004 Pazar

IV.Kısaltmaların Yazılışı

1.Kuruluş,kitap,dergi ve yön adlarının kısaltmaları genellikle büyük harflerle yazılır.

- THY,TDK,TCK,TBMM...

*Kısaltmalara getirilen ekler ünlü uyumlarına uyar.

- ÖSYM'nin,DTFC'yi,TDK'nın...

*Büyük harfli ve kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerin yazımında,kelimenin okunuşu esas alınır.

- ODTÜ'ye,İSKİ'nin,MEDAŞ'tan,UNESCO'yu...

2.Kısaltılan kelime veya kelime grubu,özel ad,unvan veya rütbe ise ilk harf büyük,cins isimise ilk harf küçük harf olur.

- Doç.,Dr.,Prof...

*Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır.

- kg'dan,cm'yi,dk'sı...

3.Büyük harfle yapılan kısaltmalarda gelenekleşen şu örnekler hariç nokta kullanılmaz.

- P.K.,M.Ö.,M.S.,T.C.,K.K.K.,Dz.K.K.,H.O,H.A...

- Prof.un,Nu.dan,Alm.nın...

V.İkilemelerin Yazılışı

1. İkilemeler ayrı yazılır.

▪Şırıl şırıl,çoluk çocuk,uzak yakın,abur cubur,yavaş yavaş...

2.Vurgusu son hecede bulunan ikilemeler şu özel kullanımlarda bitişik yazılır.İkileme özelliğini yitirdiğinden bitişik yazılır.

▪Cırcır (böcek),cızbız (köfte),çıtçıt (kopça),fıfır (büzgülü süs),fıfıs (püskürtme),şıpşıp (terlik),yüzgöz (olmak)...

*İkilemenin arasına noktalama işareti konmaz.

VI."Ki" Yazımı

1.Bağlaç olan ki,hep ayrı yazılır.

▪Gel ki gidelim.

▪Yeter ki sen iste.

2.Bazı örneklerde kalıplaştığı için birleşik yazılır.

▪Belki,çünkü,halbuki,sanki,mademki,oysaki...

3.Şüphe,pekiştirme göreviyle kullanılan ki,ayrı yazılır.

▪Hav yağar mı ki?

▪Kazanır mı ki?

▪O ki her şeyi yaptı.

▪Sen ki beni tanırsın.

4.İlgi zamiri –ki (isim tamlamasında tamlayana gelerek tamlayanın yerini tutar.) bitişik yazılır.

▪Onun elbisesi dar,benimki bol. (Tuğba)

5.Yalın durumdaki isimlere ve hal eki –de almış isimlere gelirse sıfat görevi yapar.

▪a)Dünkü maç. Yarınki film.

▪b)Hal eki –de:Tavdaki böcük

Çorbadaki sinek

VII."De" Yazımı 1.Bağlaç olan de hep ayrı yazılır.(atıldığında cümlenin anlamı daralsa da anlatım bozulmaz.)

▪Sen de mi Brutus!

2."Ya" sözüyle kullanılan "da" hep ayrı yazılır.

▪Ya bu deveyi güdersin ya da bu diyardan gidersin.

3.Ayrı yazılan de hiçbir zaman "te,ta" biçiminde yazılmaz.

▪Ahmet de gelecek mi?

▪Çalışmayı Allah da sevmezmiş.

4.Hal eki –de bitişik yazılır.

▪İftarda mı buluşacaksınız?

▪Ahmet'te para vardı.

VIII."Mi" Yazımı

1.Her zaman ayrı yazılır ve ünlü uyumuna uyar.

▪Tembellik ve baskı ile uzlaşmaya varılabilir mi?

▪Sokaklarıma kar mı yağdı ne var?

▪Sıcak mı sıcak bir gün.

▪Aniden karşıma çıkmaz mı.

▪Çay alır mısınız?

IX."Hane" Yazımı

Sözcüğün son harfi ister ünlü,ister ünsüz olsun,yazıda birlikteliğin sağlanabilmesi için "hane" kelimesi olduğu gibi yazılmalıdır.

▪Pastahane,muayenehane,dershane.

X.İle,İse,İken,İdi,İmiş Sözcüklerinin Yazımı

Bazı Bileşik Sözcüklerin Yazımı

a)**Bitişik yazılanlar:***bugün,*birtakım,birçok,birkaç,herhangi,hiçbir,karmakarışık,akşamüzeri

suçüstü,kuzeydoğu,elebaşı,başyazar,dayıoğlu,yarılyıl,yılbaşı,enikonu,anbean,birdenbire...

b)Ayrı yazılanlar:her gün,her biri,herhangi bir,toplu iğne,çerçe yolu,iş birliği,dil bilgisi,ana fikir,ana cadde...

Birleşik Fiillerin Yazılışı

“Etmek,olmak,eylemek” yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller ayrı yazılır.

- Benim için fark etmediğini bilmenizi isterim.
- İzin alabilmem için başkana halimi arz etmem gerekiyor.
- Terk etmek,dert olmak,nazar eylemek,farz etmek,park etmek...

not → *İsim unsurunda ses düşmesi ya da türemesi varsa sözcükler bitişik yazılır.*

- Bu bilgileri ilgili dosyaya kaydetmelisin.
- Bu olumsuzluklara kaç yıldır sabrediyorum biliyor musun?
- Endişelenme,bir gün gelir her şey kendiliğinden hallolur.
- Devretmek,kaybolmak,zehrolmak,hissetmek,reddolunmak.

*Kurallı birleşik fiiller ayrı yazılmaz.

- Bu olaya ilişkin tüm bildiklerimi size anlatabilirim.
- Söyleyivermek,çıkagelmek,süregelme,bakakalmak,bekleyedurmak,düşeyazmak...

*Anlamca kaynaşmış (deyim halindeki) birleşik fiiller ayrı yazılır.

- Günlük gazetelere şöyle bir göz gezdirdim.
- Göze girmek,diş bilemek,burnundan kıl aldirmamak...

not → *Anlamca kaynaşmış bazı birleşik fiiller bitişik yazılır.*

- Artık hiçbir şeyden vazgeçmiyeceğim.
- Başvurmak,öngörmek...